

LAUSUNTO

Helsinki, 2.11.2020

EDUSKUNNAN SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNTA

Viite: HE 146/2020 vp

Asia: Lausuntopyyntö: Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021

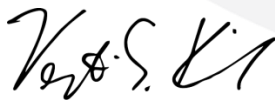
SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveystaloudellinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on 234 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäseninä 75 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Lisätietoja:

Pääsihteeri Vertti Kiukas, vertti.kiukas@soste.fi, puhelin 040 592 4287

Pääekonomisti Jussi Ahokas, jussi.ahokas@soste.fi, puhelin 050 308 6870

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas

pääsihteeri

SOSTE

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
SOSTE Finlands social och hälsa rf
SOSTE Finnish Federation for Social Affairs and Health

www.soste.fi

LAUSUNNON KESKEINEN SISÄLTÖ

- SOSTE pitää hallituksen esittämää finanssipoliittista linjaa hyvänä. Elvyttävä peruslinja mahdollistaa reagoinnin vuoden 2021 aikana muuttuviin olosuhteisiin lisäbudjetein.
- Sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaedellytysten turvaamiseksi on laadittava pitkän tähtäimen suunnitelma.
- Rahapelitoiminnan tuottojen lasku on kompensoitava sote-järjestöille samalla tavalla kuin muillekin edunsaajille, eli valtion budjetista, ei rahastoja purkamalla.
- On tehtävä laajaa tarkastelua siitä, mitkä rahoituskohteet kuuluisivat toisaalle valtion budjetissa. Arpajaislain uudistuksen yhteydessä on vahvistettava Veikkauksen kanavointikykyä ja lisättävä vastuullisuustoimia.
- Koronakriisin myötä käyttöön otettuja määräaikaista sosiaaliturvaetuuksien laajennuksia tulee jatkaa vuonna 2021, mikäli epidemiatilanne jatkuu haastavana.
- Pidemmällä aikavälillä perusturvan tason korottamista on jatkettava asteittain kohti viitebudjettien määrittelemää kohtuullisen minimin tasoa ja toimeentulotuen pitkäaikaista käyttöä tulee pyrkiä vähentämään.
- Lapsiperheköyhyyttä tulee vähentää sitomalla lapsilisät indeksiin, korottamalla vähimmäismäärien päivärahojen tasoa ja tarkistamalla etuuksien lapsikorotusten tasoa.
- Sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestäjille on turvattava riittävät määräraharesurssit vuonna 2021 ja sen jälkeen koronakriisin aikana syntyneen hoitovelan vähentämiseksi.
- Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen määrärahaa on käytettävä vastakin strategisten hyvinvointi-investointien, eli pitkällä aikavälillä hyvinvoinnin edellytyksiä vahvistavien hankkeiden, rahoittamiseen.
- Palvelurakenteen kehittämiseen on varattava määräraha, joka aidosti mahdollistaa sille asetettujen tavoitteiden toteutumisen.
- Terapiatakuu on toteutettava osana hoitotakuuta kuitenkin siten, että terapiatakuu tulee voimaan etupainotteisesti, jos muun hoitotakuun voimaantulo viivästyy.
- Sosiaali- ja terveysvaliokunnan on edellytettävä lausunnossaan, että hallitus nimeää työryhmän selvittämään terveysperusteisen veron käyttöönottoa hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti.
- Työkykyohjelmaan on kohdistettava 20 miljoonan euron lisämääräraha. Lisämäärärahalla varmistetaan ohjelmien ja kokeilujen valtakunnallistaminen sekä kohdentaminen laajemmalle kohderyhmälle sekä uusien toimien aloittaminen.

Finanssipolitiikan linja

Koronakriisi tekee valtion vuoden 2021 talousarvion valmistelusta tavallista vaikeamman prosessin. Vuonna 2020 annetaan todennäköisesti seitsemän lisäbudjettia. Mikäli koronaepidemia jatkuu vuonna 2021, on todennäköistä, että myös ensi vuonna talousarvioon tehdään lisäyksiä ja muutoksia pitkin vuotta. Finanssipoliittisen linjan arviointi on talousarvioehdotuksen pohjalta vaikeaa, kun myös taloudelliseen kehitykseen vuonna 2021 liittyy runsaasti epävarmuutta. Hallituksen esityksen perusteella näyttää kuitenkin siltä, ettei hallitus ole lähdössä tekemään pikaisia kiristyksiä julkiseen talouteen, vaan näkee elvyttävän finanssipoliittisen linjan perusteltuna valintana hauraassa tilanteessa. Kun monien vuonna 2020 tehtyjen päätösten vaikutukset näkyvät vielä 2021, vaikuttaa finanssipoliittinen linja hyvältä. Työllisyydestä huolehtiminen ja talouden pitäminen niin suurilla kierroksilla kuin epidemian hallinta mahdollistaa, ovat kannatettavia tavoitteita, joita esitetty talousarvio tukee. Se antaa myös mahdollisuuden reagointiin lisäbudjettien avulla, kun taloustilanne vuoden 2021 kuluessa selkeytyy.

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen rahoitus turvattava

SOSTE esittää:

- Sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaedellytysten turvaamiseksi on laadittava pitkän tähtäimen suunnitelma.
- Rahapelitoiminnan tuottojen lasku on kompensoitava sote-järjestöille samalla tavalla kuin muillekin edunsaajille, eli valtion budjetista, ei rahastoja purkamalla.
- On tehtävä laajaa tarkastelua siitä, mitkä rahoituskohteet kuuluisivat toisaalle valtion budjetissa. Arpajaislain uudistuksen yhteydessä on vahvistettava Veikkauksen kanavointikykyä ja lisättävä vastuullisuustoimia.

Hallituksen talousarvioesitys turvaa sosiaali- ja terveysjärjestöjen edellytykset osallistua terveyttä ja sosiaalisista hyvinvointia edistävään toimintaan, joka muun muassa vähentää eriarvoisuutta sekä lisää yhdenvertaisuutta, yhteisöllisyyttä ja osallistumismahdollisuuksia.

Vuonna 2020 valtionavustus terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia edistävään toimintaan on ollut 385 miljoonaa euroa. Vuodeksi 2021 esitetään 361 miljoonaa euroa, joka sisältää keväällä haetut Paikka auki -ohjelman kohteet ja marraskuussa 2020 haettavat erityisavustukset. Avustustaso laskee kokonaistasolla yli 20 miljoonaa euroa.

Hallituksen esitys kohtelee rahapelituottojen edunsaajia eri tavoin. Isoin osa sosiaali- ja terveysalan järjestöille suunnatusta kompensatiosta ensi vuodelle (114,8 miljoonaa euroa) otetaan RAY:n toiminnan aikana syntyneistä jakamattomista varoista, jotka merkittiin vuonna 2016 uuden Veikkaus Oy:n perustamisen yhteydessä käytettäväksi sosiaali- ja terveysjärjestöjen ylimääräisiin

kohdennettuihin avustuksiin seuraavan 10 vuoden aikana. Rahastoja on tähän saakka käytetty muun muassa nuorten työllistämiseen, mikä ei ole jatkossa samalla tavalla mahdollista. Muille sektoreille rahapelituottojen vaje kompensoidaan suoraan kehysvaikutteisoin budjettivaroin. SOSTE vaatii, että sote-järjestöille kompensatio toteutetaan samalla tavalla kuin se tehdään muillekin edunsaajille eli valtion budjetin kehysvaikutteisoin menoin, ei rahastoja purkamalla.

Sosiaali- ja terveysjärjestöille kohdistuvalla valtionavustuksella mahdollistetaan vertaisauttamiseen perustuva kansalaistoiminta sekä kokonaisturvallisuutta, varautumiskykyä ja kriisivalmiutta tukeva toiminta. Koronakriisi on osoittanut järjestöjen kyvyn reagoida ja vastata nopeasti avun tarpeen muutoksiin. Varautumis- ja toimintakyvyn ylläpitäminen edellyttää pitkäjänteistä järjestötoiminnan rahoitusta.

Hallitus arvioi, että vuoden 2021 jälkeen kompensointia jatketaan, mutta jatkossa tuloutuksen alenemista ei ole mahdollista kompensoida täysimääräisesti budjettivaroin. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen sekä muiden yleishyödyllisten toimijoiden ja järjestöjen toimintaedellytysten turvaamiseksi on pikaisesti laadittava pitkän tähtäimen suunnitelma. Suunnitelma valtionavustusten järjestelyistä on laadittava vastuuministeriöiden ja keskeisten järjestötoimijoiden yhteistyönä.

SOSTE esittää laajaa tarkastelua siitä, mitkä rahoituskohteet kuuluisivat toisaalle valtion budjetissa. SOSTE esittää myös, että sotiemme veteraanien hoitoon ja kuntoutukseen jatkossa käytettävät varat tulisi rahoittaa Veikkauksen tuottojen sijaan suoraan valtion budjetista, veteraanien tarpeet huomioiden ja miltään osin nykyistä palvelutasoa heikentämättä.

Arpajaislain valmistelussa on edettävä ripeästi ja varmistettava kanavointikykyinen yksinoikeusjärjestelmä ja rahansiirtojen estot. Veikkaus Oy:n vastuullisen liiketoiminnan kehittämistä on jatkettava ja lain tulee mahdollistaa kehittämisen edellytykset. SOSTE tukee toimenpiteitä pakollisen tunnistautumisen nopeuttamisesta ja laajentamisesta sekä peliautomaattien vähentämisestä.

Kansallisen rahapeliohjelman valmistuminen on ensiarvoisen tärkeää haittatietoisuuden lisäämiseksi ja pelaamisesta syntyvien haittojen ehkäisemiseksi. Ohjelmassa on asetettava selkeät tavoitteet rahapelien tarjonnalle ja valvonnalle, rahapelihaittojen ehkäisylle ja vähentämiselle, hoidolle ja tutkimukselle sekä peliyhtiön tuotolle.

Perusturvan riittävydestä tulee huolehtia kriisissä ja kriisin jälkeen

SOSTE esittää:

- Koronakriisin myötä käyttöönotettuja määräaikaista sosiaaliturvaetuuksien laajennuksia tulee jatkaa vuonna 2021, mikäli epidemiatilanne jatkuu haastavana.
- Pidemmällä aikavälillä perusturvan tason korottamista on jatkettava asteittain kohti viitebudjettien määrittelemää kohtuullisen minimin tasoa ja toimeentulotuen pitkäaikaista käyttöä tulee pyrkiä vähentämään.
- Lapsiperheköyhyyttä tulee vähentää sitomalla lapsilisät indeksiin, korottamalla vähimmäismääraisten päivärahojen tasoa ja tarkistamalla etuuksien lapsikorotusten tasoa.

Koronakriisi on tuonut esille perusturvan matalan tason ja osoittanut puutteita sen kattavuudessa. Perusturvan edunsaajien piiriä onkin määräaikaaisesti laajennettu. Perusturvan matalasta tasosta kertoo muun muassa ruoka-avun tarpeen merkittävä lisääntyminen kriisin aikana.

Hallitus teki vuoden 2020 alusta korotuksia perusturvaan. Ne olivat oikean suuntaisia askelia, mutta lähinnä vain paikkasivat edellisten vuosien leikkauksia. Koronakriisin aikana on tehnyt määräaikaista laajennuksia erityisesti työttömyysturvaan vuoden 2020 loppuun saakka. Vuodesta 2021 eteenpäin ei perusturvaan kuitenkaan ole varattu lisäpanostuksia.

Koronakriisin jatkuessa edelleen vuoden 2021 puolella, tulee määräaikaista parannuksia työttömyysturvaan jatkaa. Työttömäksi jääneiden perheiden lasten tukemiseksi tulee myös työttömyysturvan lapsikorotuksia nostaa.

Akuutin kriisin ollessa ohi ei ole varaa ryhtyä heikentämään perusturvaa, vaan on pohdittava pysyvämpiä ratkaisuja todettuihin perusturvan kattavuuden ja tason puutteisiin, jotta perusturva osaltaan kannattelee ihmisiä läpi taantuman ja ehkäisee ongelmien syventymistä. Pidemmällä aikavälillä perusturvan tason korottamista on jatkettava asteittain kohti viitebudjettien määrittelemää kohtuullisen minimin tasoa. Tämä tukee tavoitetta vähentää toimeentulotuen tarvetta. Lapsiperheköyhyyden vähentäminen on hallitusohjelmassa erityisenä painopisteenä. Jotta perusturvalla tuettaisiin tätä, on muun muassa sidottava lapsilisät indeksiin, korotettava vähimmäismääraisten päivärahojen tasoa ja tarkistettava etuuksien lapsikorotusten tasoa.

Koronakriisin aikana etuuksien myöntämisen menettelyjä on kevennetty. Nyt saatujen kokemusten pohjalta byrokratiaa on kevennettävä pysyvästi. Etuusjärjestelmää on muokattava selkeämmäksi ja sujuvammaksi niin, että kaikki tukiin oikeutetut saavat etuuden helposti ja ilman viivästyksiä. Pidemmällä aikavälillä byrokratian vähentämisellä on mahdollista myös saavuttaa säästöjä, jotka voidaan käyttää perusturvan tason parantamiseen.

Sosiaali- ja terveyspalvelut vähentämään hoitovelkaa, investointeja palvelurakenteiden kehittämiseen

SOSTE esittää:

- Sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestäjille turvataan riittävät määräraharesurssit vuonna 2021 ja sen jälkeen koronakriisin aikana syntyneen hoitovelan vähentämiseksi
- Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen määrärahaa käytetään vastakin strategisten hyvinvointi-investointien, eli pitkällä aikavälillä hyvinvoinnin edellytyksiä vahvistavien hankkeiden, rahoittamiseen.
- Palvelurakenteen kehittämiseen varataan määräraha, joka aidosti mahdollistaa sille asetettujen tavoitteiden toteutumisen.

Koronavirusepidemia on kasvattanut Suomessakin hoitovelan ennennäkemättömän suureksi. Erikoissairaanhoidossa syksyllä pitkään hoitoon pääsyä odottaneita oli yhdeksänkertainen määrä edellisen kymmenen vuoden keskiarvoon verrattuna. THL:n arvion mukaan rahallistettuna hoitovelkaa erikoissairaanhoidossa kertyisi vuonna 2020 noin miljardi euroa. Toisin sanoen näin paljon tarvittavia erityissairaanhoidon toimenpiteitä olisi jäänyt tekemättä. Kun huomioidaan vielä perusterveydenhuollon ja hammashuollon hoitovelka, päästään pitkälti yli miljardin euron lukuun. Tulevina vuosina eritasoista hoitoa on koronakriisin vuoksi kyettäväkin tarjoamaan ihmisille kriisiä edeltäneitä vuosia enemmän, mikä on haaste sekä terveydenhuoltojärjestelmän kapasiteetin että rahoituksen riittävyydelle. Vuoden 2021 talousarviossa, mutta myös seuraavissa talousarvioissa on pidettävä huoli siitä, ettei rahoitus muodostu sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestäjille esteeksi hankkia ja tuottaa palveluita riittävässä laajuudessa.

SOSTE pitääkin erittäin tärkeänä, että kuntien koronakriisin myötä heikentynyttä taloudellista tilannetta on paikattu kuntien valtionosuuksia kasvattamalla ja myös vuodelle 2021 ehdotetaan 300 miljoonan euron kertaluontoista lisäystä tälle momentille. Akuutin terveyskriisin hoitamisen kannalta on erittäin tärkeää, että kunnille korvataan täysimääräisesti koronavirukseen liittyvät välittömät kustannukset, kuten testaus ja potilaiden hoito, niin kauan kuin tautitilanne ja hybridistrategian toimeenpano sitä edellyttävät (lähes 1,7 mrd. euron varaus). On tarkasti seurattava hoitojonojen kehitystä ja etsittävä nopeita ratkaisuja lyhentää niitä eri mekanismeja ja tuotantomuotoja hyödyntäen. Tämä edellyttää todennäköisesti määräraharesurssien uudelleenkohdentamista tai lisäämistä jo vuoden 2021 aikana.

Koronakriisin lisäksi sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestäjien rahoitustarvetta lisää tulevina vuosina hoivahenkilöstön sitova vähimmäismitoitus, jonka vaikutus vuonna 2021 on 53 miljoonaa euroa, josta se nousee 266 miljoonaan euroon vuoteen 2024 mennessä. SOSTE pitää tärkeänä, että valtio vastaa täysimääräisesti kunnille hoivamitoituksen toteuttamisen varmistamisesta syntyvistä kustannuksista.

SOSTE pitää hyvänä, että hallitus on sitoutunut kehittämään sosiaali- ja terveyspalveluiden käytännön sisältöjä jo ennen uusien järjestämisrakenteiden syntymistä. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen momentille kohdennetulla 8 miljoonalla eurolla on tarkoitus toteuttaa merkittäviä sote-palveluita parantavia hankkeita, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaprosessien uudistamista, lapsi- ja perhepalvelujen kehittämistä osana tulevaisuuden sote-keskusohjelmaa sekä lastensuojelun kehittämistä. Hyvin toteutetut hankkeet ovat strategisia hyvinvointi-investointeja, jotka luovat pitkällä aikavälillä hyvinvointia lisääviä rakenteita. Niiden myötä yhteiskunnan käytettävissä olevat resurssit voidaan käyttää tehokkaammin, mistä syntyy myös julkiseen talouteen kustannussäästöjä. SOSTE kannustaa eduskuntaa jatkossakin rahoittamaan vastaavia hankkeita, mutta samalla vaatimaan niiltä vaikuttavuuden osoittamista.

Palvelurakenteen kehittäminen -momentille esitetään hallituksen esityksessä 123 miljoonaa euroa, jolla on niin ikään tarkoitus uudistaa nykyisiä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteita ja toimintaprosesseja hallituksen strategisten tavoitteiden mukaisesti ennen sote-uudistuksen voimaantuloa. SOSTE pitää myös tätä määrärahaa erittäin tärkeänä, koska kunnissa sote-palveluiden sisällöllinen kehittäminen on ollut pitkään odotustilassa sote-uudistussuunnitelmien takia. Kehittämistoiminnalle on suuret odotukset. On esitetty, että osoitetulla määrärahalla pitäisi myös hoitaa hoito/hoivatakuun toteutuminen siten, että kiireettömään hoitoon pääsee seitsemän vuorokauden sisällä hoidon tarpeen arvioinnista ja että sosiaalipalvelujen yksilölliseen palvelutarpeen arviointiin pääsee viipymättä yhteydenotosta. Eduskunnan tulee arvioida kriittisesti, riittääkö määräraha tähän ja lisätä sitä tarpeen mukaan, jottei kehittämistyölle osoiteta mahdotonta tehtävää.

Mielenterveyspalvelut ja lääkepolitiikka

SOSTE esittää:

- Terapiatakuu toteutetaan osana hoitotakuuta kuitenkin siten, että terapiatakuu tulee voimaan etupainotteisesti, jos muun hoitotakuun voimaantulo viivästyy.

Mielenterveysjärjestöjen arvion mukaan joka toinen suomalainen kokee jossakin vaiheessa elämänsä mielenterveyden häiriön, mutta vain puolet mielenterveyden häiriötä sairastavista saa tarvitsemaansa hoitoa. Mielenterveystyöhön investoiminen on tällä hetkellä erittäin tärkeää Suomessa. OECD:n arvion mukaan mielenterveyshäiriöiden kokonaiskustannukset Suomessa ovat 11 miljardia euroa vuodessa. Mielenterveysjärjestöt ovat arvioineet, että vuosittain noin 7500 työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevaa voisi kuntoutua etuuksien piiristä työelämään oikeanlaisten palveluiden avulla. Mielenterveyspalveluihin pääsyn parantaminen vähentää myös sairauspoissaolojen ja työkyvyttömyyseläkkeiden määrää.

Keskeinen ongelma on, ettei lyhyitä psykososiaalisia hoitoja ei ole tarjolla riittävästi. On vahvaa tutkimusnäyttöä siitä, että psykososiaaliset lyhytinterventiot ovat vaikuttava hoitokeino. Tarvitaan terapiatakuu, joka antaa kaikille oikeuden mielenterveystyötä tekevän ammattilaisen toteuttamaan

soveltuvaan hoitoon, joka vastaa potilaan oireita ja avuntarvetta. Hoidon alkamiseksi ei tarvittaisi erikoislääkärin asettamaa diagnoosia. Terapiatakuun vuosikustannus on noin 35 miljoonaa euroa. Kustannus muodostuu psykososiaalista hoitoa antavan ammattihenkilön työpanoksesta ja täydennyskoulutuksesta. Vaadittavaan henkilöstöresurssiin vaikuttaa hoitomuoto ja toteutuvien hoitajaksojen määrä. 125 000 hoitajakson toteutuminen vuosittain vastaa noin 800 henkilötyövuotta. Terapiatakuu voidaan toteuttaa osana hoitotakuuta, kuitenkin siten, että se tulee voimaan etupainotteisesti, jos muun hoitotakuun voimaantulo viivästyy

SOSTE pitää hyvänä, että talousarvioesityksessä lääkehuollon kehittämiseen kohdennetaan 5. miljoonan euron määräraha. Tämä määräraha mahdollistaa vihdoin lääkeasioiden tiekartan mukaisen etenemisen eli panostuksen järkevän lääkehoidon edistämiseen ja sujuviin palveluihin. Maksuttomien pneumokokkrokotteiden laajentamisesta riskiryhmille on myös tärkeä parannus, jonka talousarvioesitys mahdollistaa. Yhdenvertaisuuden näkökulmasta on tärkeää, että riskiryhmille suositeltavasta rokotteesta tulee nyt maksuton. Pidemmällä aikavälillä SOSTE näkee maksuttomuuden tuovan säästöjä yhteiskunnalle, kun sairastuvuus ja hoidon tarve vähenevät.

Suomessa otettava käyttöön terveysperusteinen valmistevero

SOSTE esittää:

- Valiokunta edellyttää lausunnossaan, että hallitus nimeää työryhmän selvittämään terveysperusteisen veron käyttöönottoa hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti.

Ylipaino ja lihavuus sekä niihin liittyvät kansansairaudet ovat merkittävä ongelma Suomessa. Verotus on yksi väline vaikuttaa siihen, että ruokaympäristömme tukisi nykyistä terveellisempiä valintoja. Maailman terveysjärjestö (WHO) on pitkään suositellut jäsenmailleen lisättyyn sokeriin, suolaan ja tyydyttyneeseen rasvaan kohdistuvan, kansanterveyttä edistävän veron käyttöönottoa.

Julkisuudessa yhdeksi ratkaisuksi on esitetty sokeriveroa. Sokeri ei kuitenkaan ole ainoa – eikä edes suurin – pulma ruokavaliossamme. Sokerin lisäksi on huomioitava myös suola ja rasvan laatu. Sekä lasten että aikuisten ruokavaliossa suolaa on reilusti yli suositeltavan saannin. Yhdeksän kymmenestä aikuisesta saa ruokavalioistaan liikaa suolaa, millä on lukuisia haittavaikutuksia terveydelle. Myös rasvan laatu on suomalaisen ruokavalion haaste. Liiallinen tyydyttyneen, kovan rasvan saanti on haitallista mm. sydämen, aivojen ja verisuonten terveydelle.

Ravitsemussuositusten mukaan kovan rasvan saannin tulisi olla alle 10 prosenttia päivän energiasta. Tähän pääsee vain viisi prosenttia aikuisista. Pelkän sokeriveron sijaan on lähdettävä rakentamaan verotusta, joka ottaa kriittisinä ravintoaineina huomioon myös elintarvikkeiden suolan määrän ja rasvan laadun. Optimaalinen vero rakentuisi tuoteryhmille määritellyille pitoisuuksien raja-arvoille. Verorasitus kasvaisi tuotteen sokeri-, rasva- tai suolapitoisuuden lisääntyessä.

Veromallin suunnittelussa voidaan hyödyntää Suomessa vuodesta 2000 lähtien käytössä ollutta Suomen Sydänliiton ja Suomen Diabetesliiton ylläpitämää elintarvikkeiden merkitsemisjärjestelmää,

Sydänmerkkiä. Se sisältää tuoteryhmittäin rasvan määrän ja laadun sekä suolan, osin myös sokerin suhteen kriteerit terveelliselle ruokavaliolle. Näitä kriteerejä hyödyntämällä voidaan rakentaa järjestelmä, joka asettaa rajat verotettaville tuotteille. Sydänmerkki-kriteeristö toimisi rajana, jonka aliutuessa veroa ei kannettaisi. Tämä myös vähentäisi verotuksesta aiheutuvaa hallinnollista taakkaa. Verotettavien tuotteiden joukkoon valikoitaisiin myös kriteeristön ulkopuolisia tuotteita, kuten makeiset. Veron ulkopuolelle puolestaan rajattaisiin tuotteet, joiden verottaminen ei olisi linjassa veron tavoitteen eli terveellisen ravitsemuksen edistämisen kanssa. Tällaisia olisivat esimerkiksi hedelmät, marjat ja kasvikset.

Vuonna 2013 valmistui valtiovarainministeriön selvitys sokeriveron käyttöönoton edellytyksistä. Työryhmä vertaili eri veromalleja ja arvioi niiden soveltuvuutta ja vaikutuksia. SOSTEn selvitys keväältä tuo esille, että sokeriveroraportin jälkeen sekä EU-oikeudelliset että informaatiotekniset esteet terveysverotukselle ovat vähintäänkin madaltuneet, elleivät jopa poistuneet. EU:n kuluttajainformaatioasetuksen soveltaminen on nyt pakottavaa ja tiedot tuotteen ravintoainepitoisuuksista helpommin saatavilla. Kansainvälisiä esimerkkejä toimivista terveysveroista on yhä useampia, kuten Unkarista. Suomessa valmisteverotuksen tietojärjestelmät ovat päivittyneet.

Laaja ja riittävän kireä terveysperusteinen valmisteverotus tuottaisi mittavia terveyshyötyjä. Kulutuskäyttäytymistä muuttamalla verotus ehkäisisi ylipainoa ja kansansairauksia. Veron tavoitteena olisi myös ohjata tuotekehitystä kohti nykyistä terveellisempiä tuotteita. Terveysvaikutusten lisäksi verolla olisi suotuisia fiskaalisia vaikutuksia. SOSTEn arvion mukaan sokeri-, suola- ja rasvaverosta saatava tuotto voisi olla vähintään noin 550 miljoonaa. Veropohjan laajuus ja tarkemmat veroasteikot vaikuttavat verotulojen määrään.

Osatyökykyisten työllistymiseen kannattaa panostaa

SOSTE esittää:

- Työkykyohjelmaan kohdistetaan 20 miljoonan euron lisämääräraha. Lisämäärärahalla varmistetaan ohjelmien ja kokeilujen valtakunnallistaminen sekä kohdentaminen laajemmalle kohderyhmälle sekä uusien toimien aloittaminen.

Tuoreen OECD:n tutkimusraportin ”Työttömyyden kasvot” mukaan suurelle osalle (45%) työttömistä erilaiset terveysrajoitteet estävät työllistymistä. Osatyökykyisille pääsy takaisin työelämään on vaikeampaa kuin ei-osatyökykyisillä ja todennäköisyys työttömyyden pitkittymiseen kasvaa. Investoinnit vaikeammin työllistyvien työllistymiseen vaativat tehokkaampia ja pitkäkestoisempia toimia, eivätkä tulokset näy lyhyellä aikavälillä.

Hallituksen Työkykyohjelman tarkoituksena on parantaa osatyökykyisten ja vammaisten henkilöiden työllistymismahdollisuuksia. Ohjelma on lähtemässä hyvin käyntiin. SOSTE pitää valitettavana, ettei ensi vuoden talousarvioesityksessä ole kohdennettua lisämäärärahaa työkykyohjelmaan.

Ohjelmaan on ensi vuodelle kohdennettu vain 5,4 miljoonaa. Työkykyohjelman toimenpiteitä tulisi lisätä siten, että ohjelman maantieteellinen kattavuus saadaan valtakunnalliseksi. Työkyvyn tuen tiimi tulisi rakentaa kaikkiin tulevaisuuden sotekeskuksiin ja ammattilaisten palvelutarpeiden tunnistamisen ja työ- ja toimintakyvyn arvioinnin osaamista tulisi vahvistaa. Sijoita ja valmenna (IPS) –toimintaa tulisi laajentaa valtakunnalliseksi ja kohdentaa myös laajemmalle kohderyhmälle.